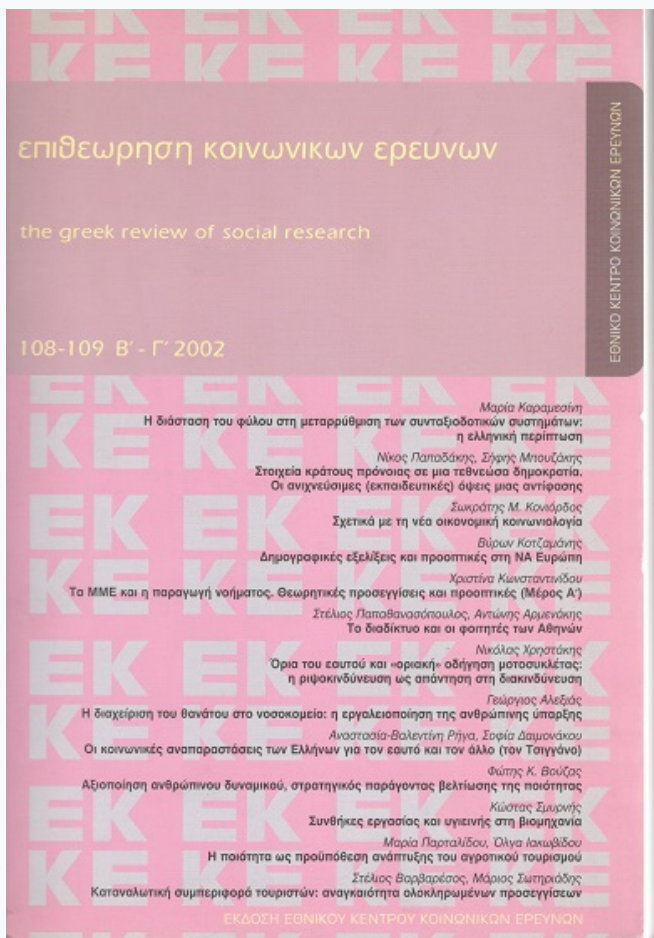

The Greek Review of Social Research

Vol 108 (2002)

108-109 B'-Γ'

Γ. Καφφές, Τί είναι ο πόλεμος; Κοινωνιολογία της βίας και του πολέμου

Χριστιάνα Κωνσταντοπούλου

doi: [10.12681/grsr.9101](https://doi.org/10.12681/grsr.9101)

Copyright © 2002, Χριστιάνα Κωνσταντοπούλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Κωνσταντοπούλου Χ. (2002). Γ. Καφφές, Τί είναι ο πόλεμος; Κοινωνιολογία της βίας και του πολέμου. *The Greek Review of Social Research*, 108, 401–402. <https://doi.org/10.12681/grsr.9101>

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

από τη Χριστιάνα Κωνσταντοπούλου

Γ. Καφές, 2001, *Τι είναι ο πόλεμος; Κοινωνιολογία της βίας και του πολέμου*, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση.

Υπάρχουν βασικοί λόγοι που καθιστούν το συγκεκριμένο βιβλίο πολύ ενδιαφέρον όχι μόνο για τους κοινωνιολόγους αλλά και για το ευρύτερο κοινό: 1) αναφέρεται σ' ένα θέμα θεμελιακής σημασίας για κάθε κοινωνία (και αποτελεί κατά μία ειρωνική σύμπτωση παγκόσμια επικαιρότητα λόγω του πολέμου στο Αφγανιστάν), 2) ως σήμερα έλειπε από την ελληνική βιβλιογραφία ένα ανάλογο σύγγραμμα.

Είναι γνωστό ότι η βία *συννιάζει* με τον άνθρωπο (όπως το έχουν εξηγήσει διάφορες ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις της σεξουαλικότητας) και κατά συνέπεια είναι συστατικό στοιχείο κάθε κοινωνίας. Πολλές έρευνες (όπως του μεγάλου ανθρωπολόγου G. Balandier¹) έχουν δείξει ότι ακόμα και οι διάφορες «πρωτόγονες» κοινωνίες, που θεωρήθηκαν από τους δυτικούς ήρεμες και ειρηνικές, στην πραγματικότητα ήταν

γεμάτες *συγκρούσεις* (συγκρούσεις των οποίων η ρύθμιση απαιτούσε «πολιτική» επέμβαση και εξουσία).

Αναμφισβήτητα, η βία βρίσκεται στη βάση της *κοινωνικής αλλαγής* όπως το υποστηρίζουν διάφορες προσεγγίσεις μεταξύ των οποίων και η μαρξιστική, ενώ ο πόλεμος (η ανοιχτή δηλαδή σύγκρουση της ταυτότητας με την ετερότητα) προσδιορίζει τις κοινωνικές δομές. Μερικοί μάλιστα ερευνητές υποστηρίζουν ότι η ίδια η πολεμική τέχνη είναι ο βασικότερος παράγοντας της κοινωνικής εξέλιξης. Έτσι, ο J.P. Vernant,² αναλύοντας τον πόλεμο στην αρχαία Ελλάδα, έδειξε ότι η αλλαγή στον τρόπο του μάχεσθαι επέφερε και την αλλαγή στα πολιτεύματα!³

Λόγω λοιπόν της αναμφισβήτητης κοινωνικής σημασίας του φαινομένου της βίας και του πολέμου, η Κοινωνιολογία έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα μ' αυτά

---

1. G. Balandier, *Anthropologie Politique*, PUF, plusieurs éditions.

2. J.P. Vernant, *Problèmes de la guerre en Grèce ancienne...*

3. Η εισαγωγή, π.χ., της αντιλαβής στην ασπίδα των Αθηναίων οπλιτών οδήγησε από την αριστοκρατία στη δημοκρατία, αφού έφερε το πνεύμα της «αλληλεγγύης» στους συμπολεμιστές: οι οπλίτες δεν πολεμούσαν πλέον ως άτομα, αλλά ως μέλη της φάλαγγας...

(μάλιστα στη Γαλλία δημιουργήθηκαν στα διάφορα πανεπιστήμια τα λεγόμενα *Ινστιτούτα Πολεμολογίας*). Στην Ελλάδα, έχουν γίνει κάποιες περιορισμένες έρευνες, κυρίως στα πλαίσια του στρατού, δεν υπήρχε όμως μέχρι σήμερα ένα θεωρητικό σύγγραμμα που ν' αποτελεί και σημείο αναφοράς για τους σπουδαστές. Βέβαια, σ' αυτό το σημείο θα έπρεπε να επισημανθεί ότι, ενώ ο στρατός έχει παίξει στην Ελλάδα μεγάλο πολιτικό ρόλο, αποτελεί ακόμα αντικείμενο ταμπού για την κοινωνιολογική έρευνα.

Το συγκεκριμένο βιβλίο είναι ένα βασικό εισαγωγικό σύγγραμμα που προσπαθεί να διαλευκάνει το πολεμικό φαινόμενο πέρα από επικρατούσες κοινωνικές προϋδεάσεις και μυθεύματα (καταρρίπτει, π.χ., την πεποίθηση του «χριστιανικού ειρηνισμού»). Είναι καλά τεκμηριωμένο (με τυπολογίες, θεωρίες και ιστορική αναδρομή) κι έτσι μπορεί ν' αποτελέσει τόσο θεωρητική αναφορά για τους ερευνητές του πεδίου όσο και ενημέρωση για τους πολίτες που θα ήθελαν ν' απομακρυνθούν από την επιφανειακή προσέγγιση της επικαιρότητας των ειδήσεων. Τονίζω αυτό το τελευταίο σημείο, γιατί διανύουμε την εποχή κατά την οποία υπάρχει σαφής υποτίμηση των κοινωνικών επιστημών, ενώ ταυτόχρονα γίνεται πειστική η ανάγκη σωστής προσέγγισης των φαινομένων που συνθέτουν τη σύγχρονη βαρβαρότητα (μεταξύ των οποίων και ο πόλεμος και οι μορφές που λαμβάνει κατά την ύστερη νεωτερικότητα). Εκείνο που συμβαίνει όμως –δυστυχώς– είναι τα «παράθυρα» των ειδήσεων (με τους ατεκμηρίωτους εντυπωσιασμούς τους)

να υποκαθιστούν όλο και περισσότερο την επιστημονική ανάλυση με αποτέλεσμα να κατανοείται όλο και λιγότερο η πραγματικότητα.

Αξίζει να γίνει μνεία στις εκδόσεις Παπαζήση, μιας και στην εποχή της πολιτιστικής βιομηχανίας που ζούμε οι εκδοτικοί οίκοι παίζουν σημαντικό ρόλο. Θα πρότεινα τη δημιουργία κοινωνιολογικής σειράς για τη μελέτη του πολέμου, ώστε να καλυφθεί το υπάρχον κενό (που δεν καλύπτεται ούτε από τα πανεπιστήμια ούτε από τα ερευνητικά κέντρα) στη χώρα μας. Υπάρχουν πάρα πολλά θέματα (σε σχέση τόσο με τα πολεμικά φαινόμενα όσο και με το πλούσιο φαντασιακό –και πολύ σωστά ο συγγραφέας του συγκεκριμένου έργου αναλύει κάποιες μυθολογίες– γύρω απ' αυτά) που θα έπρεπε ν' απασχολήσουν την ελληνική έρευνα, δεδομένου ότι υπάρχει ανάγκη να εξανθρωπιστεί εκ νέου η κοινωνία μας ώστε να μην πραγματοποιηθεί ο φόβος του M. Foucault, ο οποίος στο πολύ γνωστό έργο του «Οι λέξεις και τα πράγματα» αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Ο άνθρωπος είναι μια επινόηση της οποίας την όψιμη ημερομηνία κι ίσως το προσεχές τέλος της καταδεικνύει η αρχαιολογία της σκέψης μας. ... Αν η διάταξη της γνώσης μας εξαφανιζόταν όπως εμφανίστηκε, μπορούμε να στοιχηματίσουμε ότι ο άνθρωπος θα έσβηνε όπως ένα πρόσωπο από άμμο στην άκρη της θάλασσας».

Χρυσούλα (Χριστιάνα)

Κωνσταντοπούλου

Αν. Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας
στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας